

Marzena Kurzynoga, Natalia Hejzner

Szkoła bez ocen – nie oceniam, lecz doceniam

Nowoczesne podejście do nauczania to więcej niż tylko przekazywanie wiedzy – to także inspirowanie uczniów do refleksji, samodzielności oraz samorozwoju. W ramach tego założenia w roku szkolnym 2024/2025 w Szkole Podstawowej im. Danuty Siedzikówny ps. Inka w Czarnem postanowiłyśmy wdrożyć innowację pedagogiczną „Nie oceniam, lecz doceniam” skierowaną do uczniów jednej z klas pierwszych. Bardzo cenimy współpracę, dlatego też w zespole: nauczyciel edukacji wczesnoszkolnej i pedagog specjalny, postanowiłyśmy podążać ścieżkami współczesnej edukacji dotychczas niepraktykowanymi w naszej szkole.

Na podstawie wieloletnich obserwacji oraz przeprowadzonych diagnoz zauważyłyśmy, że uczniom najbardziej brakuje poczucia bezpieczeństwa w ocenianiu. Dzieci, stresują się otrzymywaniem tzw. „słabych” ocen. Ocena cyfrowa powoduje agresję i frustrację wśród uczniów, ustala hierarchię w klasie, powoduje presję najbliższych. Nie ma w niej informacji zwrotnej, która pomaga się uczyć. Dlatego też główną motywacją opracowania innowacji była potrzeba zapewnienia dzieciom komfortu uczenia się.

Realizację projektu zaplanowałyśmy na pierwszy etap edukacyjny. Działania innowacyjne obejmują zajęcia z edukacji wczesnoszkolnej, podczas których wprowadzone są elementy oceniania kształtującego – uczniowie nie są oceniani stopniem wyrażonym cyfrą ze wszystkich przedmiotów. Zachęcanie i motywowanie wychowanków do działania w procesie świadomego uczenia się jest wyjściem naprzeciw wymogom edukacyjnym zawartym w aktualnej podstawie programowej dla pierwszego etapu edukacyjnego. Najważniejszym celem jest szerzenie idei pozytywnych relacji w klasie, atmosfery wzajemnego zaufania, poczucia bezpieczeństwa i zainteresowania nauką.

Ocenianie kształtujące jest nowatorskim spojrzeniem na edukację, pozwalającym zdiagnozować poziom wiedzy i umiejętności ucznia, jego potrzeby w rozwijaniu tak niezbędnych dziś kompetencji kluczowych. To sposób uczenia się rozumiany jako działanie ucznia i nauczyciela w kierunku osiągnięcia wyznaczonych celów. Ważne jest, aby tak prowadzić zajęcia, by uczeń chciał się uczyć, a stanie się to wówczas, jeśli lekcje będą atrakcyjne i dostosowane

do współczesnych wymagań. Obecnie, już po trzech miesiącach od wprowadzenia oceniania kształtującego, zauważamy, że uczniowie chętniej uczestniczą w zajęciach i aktywnie biorą w nich udział. Spodziewamy się też, że nastąpią zmiany we wzajemnym postrzeganiu siebie. Dzieci z „odtwórców” staną się kreatywnymi, samodzielnymi, aktywnymi i pełnymi zapału twórcami swojego procesu kształcenia.

Głównym założeniem naszych działań jest wprowadzenie elementów oceniania kształtującego zamiast ocen cyfrowych tak, aby uczniowie byli jak najbardziej zaangażowani w proces edukacyjny będąc świadomi, czego i po co się uczą, a także jakie postępy czynią – bez obawy przed złym stopniem. Naszym zadaniem było przekonanie rodziców do zalet korzystania z takiej formy oceniania, przedstawienie im walorów informacji zwrotnej, stosowanej w nauczaniu zamiast klasycznych ocen bieżących.

W pierwszych tygodniach nauki w klasie pierwszej przeprowadziłyśmy diagnozę gotowości szkolnej oraz badania przesiewowe (Skala Prognoz Edukacyjnych: SPE_R, SPE_N_I, SPE_N_II). Celem tego działania było zbadanie stopnia opanowania przez dzieci rozpoczynające naukę w szkole podstawowych umiejętności i wiadomości przewidzianych dla tego etapu kształcenia, obejmujących obszary z zakresu komunikowania się, umiejętności społecznych (współdziałania w grupie), rozumienia i poszanowania przyrody, edukacji matematycznej (czynności intelektualnych) oraz umiejętności poznawczych ważnych dla uczenia się. Uczniowie byli diagnozowani przez dwa tygodnie po około 5-10 minut dziennie. We wrześniu przeprowadzone zostały wywiady z rodzicami (SPE_R) oraz oceniono rozwój językowy dzieci (SPE_N_I). Skala Prognoz Edukacyjnych SPE_IBE jest narzędziem przeznaczonym do przesiewowej diagnozy ryzyka specyficznego zaburzenia uczenia się w obszarze czytania i pisanie na wczesnych etapach nabywania tych umiejętności. Wyniki badań przesiewowych pozwoliły nam na podjęcie interwencji w stosunku do dzieci mających problemy z nauką i adaptacją do środowiska szkolnego. W grudniu/styczniu zostanie przeanalizowane nabywanie umiejętności czytania i pisanie (SPE_N_II). Przesiewowe badania kontrolne zaplanowane są na maj 2025 roku. Ich wyniki pozwolą na ewaluację działań

podejmowanych przez nauczyciela, gdyż będą stanowiły informację zwrotną o skuteczności zastosowanych metod i form pracy.

W czasie trwania innowacji „Nie oceniam, lecz doceniam” są systematycznie wprowadzane w przestrzeń lekcyjną kolejne elementy oceniania kształtującego tj.: cele lekcji, uczenia się „NaCoBeZU”, kryteria sukcesu, podsumowania i refleksje ucznia, ważniejsze prace ucznia, „Ok” zeszyt, komentarze nauczyciela do prac ucznia, ocena koleżeńska, samoocena, pytania kluczowe i technika zadawania pytań, „spis treści”, „ślad rodzica”(miejsce na opinie rodziców lub wspólnie z rodzicem wykonanych zadań), lapbook, „co już wiem i potrafię”.

Uczeń realizuje zadania poprzez następujące formy pracy: indywidualnie, w grupach lub z całą klasą. Zastosowane są: metoda zielonego ołówka, sprawdzanie bez punktowania, naklejki/pieczątka motywujące, patyczki imienne, OK-zeszyt, refleksja, samoocena, ocena koleżeńska, projekty edukacyjne, sprawdziany próbne, sprawdziany pisane grupowo, prace „Co umiemy?”, lapbooki. Informacja zwrotna udzielana jest uczniowi za pomocą słów: doskonale, świetnie, udoskonalił, przećwicz, popraw, przygotuj się ponownie.

Dla mnie – nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej – pierwszym i najtrudniejszym zadaniem przed wprowadzeniem innowacji w życie było przekonanie rodziców uczniów, że nauka bez ocen cyfrowych to dobra strategia pedagogiczna, w której ocenianie jest tylko jednym z elementów. Prezentując zasady pracy i oceniania, jakie będą miały miejsce w naszej klasie, tłumaczyłam, że ocenianie kształtujące to ocenianie pomagające się uczyć. Rodzice obawiali się, że dzieci, które nie będą walczyły o dobre stopnie nie będą miały motywacji do nauki, że nie będzie im się chciało pracować, bo nie dostaną za to nagrody w postaci stopnia. Drugą największą obawą było, że nie widząc stopni w dzienniku nie będą wiedzieli, na jakim poziomie nauki jest ich dziecko. Po dwóch miesiącach nauki w szkole rodzice już wiedzą, że warto było zaufać i przyłączyć się do współtworzenia przyjaznej dziecku przestrzeni edukacyjnej.

Każdego dnia moi podopieczni na początku zajęć mają jasno wyrażone w języku ucznia oczekiwania, które nazywamy roboczo NaCoBeZu. Aktywnie, bez stresu uczestniczą w procesie dydaktycznym na lekcji. Otrzymują informację zwrotną, która przyczynia się do widocznych dla nich postępów w nauce i zawiera odpowiedź na cztery pytania: Co uczeń zrobił dobrze?, Co uczeń zrobił źle?, Jak ma poprawić to, co zrobił źle?, Jak ma dalej się uczyć, by się rozwijać i robić postępy? Bardzo dobrze sprawdza się ocena koleżeńska, którą dzieci bardzo lubią. Są dla siebie życzliwi

wspierają się, podpowiadają, jak coś zrobić, aby następnym razem było lepiej. I naprawdę stosują się do tych wskazówek. To bardzo motywujące. Pokazując koleżce co jest do poprawy zawsze najpierw chwalą: to jest zrobione, przeczytane, obliczone lub napisane dobrze. Często w naszej klasie słychać spontaniczne oklaski, którymi dzieci siebie nagradzają za np. ładnie ułożone zdania albo ciekawie wymyśloną historyjkę do ilustracji lub za sukces, bo wreszcie udało się napisać kaligraficznie jakąś literkę. Moi uczniowie nie walczą o stopnie cyfrowe, nikt nie ma poczucia, że jest gorszy lub lepszy. Rodzice również zaangażowali się w „OK” w naszej klasie. Chętnie zostawiają pod napisanymi przez dzieci literkami, tekstami do ćwiczenia techniki czytania swoje komentarze, serduszka, motywujące słowa. To bardzo uczniów buduje, motywuje i „nakręca” do pracy. Codziennie muszę przygotowywać nowy zestaw sylab, wyrazów, zdań do ćwiczeń w głośnym czytaniu i pisaniu, bo dzieci chcą ćwiczyć i prezentować na forum klasy swoje umiejętności. Każdy dzień kończy się podsumowaniem, które uczniowie bardzo lubią. Najczęściej są to swobodne, szczerze dokończenia zdań: Podczas dzisiejszej pracy nauczyłem się..., Najtrudniejsze dla mnie dzisiaj było..., Najbardziej podobało mi się...

Często też dzieci w podsumowaniu dziękują sobie za coś, czasami mówią, że nie mogą doczekać się jutrzejszych lekcji, czasem proponują mi jakąś zabawę na jutro albo zajęcia o czymś co je zaciekało i rozszerzy zainteresowania. Systematycznie w trakcie lekcji pracujemy w grupach 4-5 osobowych. Uczniowie bardzo lubią taką formę pracy. Dzieci wspaniale się uzupełniają, dostrzegają swoje i kolegów talenty, podają propozycje rozwiązań, współpracują dążąc do jednego celu. Znają kryteria sukcesu i po pracy w grupie nie mają problemu z odpowiedzią na pytania: Jak Ci poszło zadanie?, Co sprawiło Ci największą radość/frajdę w wykonywaniu tego zadania?, Jak wyglądała współpraca z Twoim zespołem?, Czy wykonując zadanie jeszcze raz coś byś poprawił, zmienił?, Co było dla Ciebie najtrudniejsze?, Czego się nauczyłeś/aś wykonując zadanie?

Dzięki temu, że traktujemy ucznia jak partnera, wie on, że tak naprawdę jesteśmy po jego stronie, że wszystko to co robimy i co mówimy ma jemu służyć. Nawet jeśli pokazujemy dziecku, że coś jest w jego zachowaniu nie tak, to dajemy do zrozumienia, że robimy to dla jego dobra i jesteśmy gotowi w tym pomóc.

W naszej klasie bardzo ważną rolę pełni informacja zwrotna przekazywana uczniowi na koniec zadania. Chwałę i doceniam moich uczniów bardziej za to, co od nich zależy (np. wysiłek, pracowitość), niż za to, co od nich nie zależy (zdolności). Używam zwrotów: Włoży-

leś w to dużo wysiłku, Jesteś pracowity, Włożyłeś w to dużo pracy, dlatego zrobiłeś to dobrze, Musiałeś się naprawdę napracować, żeby to osiągnąć, Twój wysiłek zaowocował, Wierzę w Ciebie, wierzę, że dasz radę.

W dzienniku lekcyjnym rodzice otrzymują ocenę opisową, która jasno mówi, jak dziecko się wypowiada, głoskuje, kreśli litery, liczy, myśli, zachowuje się itd. Każda umiejętność jest szczegółowo opisana ze wskazówkami, jak można coś poprawić. Już się nie boją, że nie będą wiedzieć, jak uczy się ich dziecko. Wiedzą więcej niż jakby odczytali, że uczeń np. dostał 4, co tak naprawdę nic nie mówi, a na pewno nie wskazuje dalszej drogi rozwoju. Moi wychowankowie z klasy 1a nie boją się błędzić, podawać złych odpowiedzi, bo wiedzą, że w ten sposób się uczą. To motywuje. Jestem tego pewna. To ocenianie angażuje dziecko w proces uczenia, sprawia, że zaczyna ono rozumieć, dlaczego się uczy i czego potrzebuje do osiągnięcia celu. Doświadczam takiego poczucia codziennie w czasie zajęć. Moim dzieciom chce się pracować, bo wiedzą po co to robią i czemu ma służyć każda czynność, każde zadanie. Do tej pory – systematycznie, w miarę nabywania przez dzieci umiejętności – wprowadziłam kilka elementów „OK”. Przed nami jeszcze między innymi: „Ok” zeszyt, komentarze pisemne uczniów w ocenie koleżeńskej, „spis treści”, „co już wiem i potrafię”.

Elementy oceniania kształtującego to już stałe niemal rytuały w naszej klasie, zwykła codzienność, która sprawia, że uczniowie czują się ważni, lubią siebie i potrafią się wspierać, ufają nauczycielowi i bardzo chcą się uczyć.

Przewidujemy, że w wyniku realizacji tej innowacji uczniowie naberą umiejętność zdobywania wiedzy w sposób kreatywny, gdyż nie będą obawiać się nieodpowiednich ocen. Wykorzystają możliwości jakie daje ocenianie kształtujące przez poznanie celów lekcji, kryteriów oceniania, informacji zwrotnej oraz pytań kluczowych. Samodzielni i odpowiedzialni nie będą bać się jasno komunikować swoich potrzeb i wątpliwości. Równe szanse edukacyjne, bez względu na potencjał, rozwijają ważną dla ich przyszłości kompetencję – uczenia się. Dobre relacje w klasie zapobiegają sytuacjom trudnym wychowawczo – wykluczeniu oraz różnym formom przemocy rówieśniczej. Uczniowie nie będą się bać lekcji ani nauczyciela, ponieważ są szanowani i sami szanują innych.

Jesteśmy ciekawe czy wszystkie zrealizowane cele przyniosą wymierne korzyści w postaci dobrych wyników w nauce. Stosowanie wyżej wymienionych narzędzi pozwoli odejść od tradycyjnego oceniania stopniem, usprawni współpracę z rodzicami, pozwoli na obiektywną ocenę, na jakim etapie uczenia się są uczniowie oraz jakie kroki należy podjąć, by pomóc

wszystkim uczniom w dalszym rozwoju. Budowanie relacji pełnych życzliwości pozwala na czerpanie satysfakcji ze swojej pracy.

Rodzice dzięki informacji zwrotnej wiedzą, jak dziecko może rozwijać swoje zdolności i z czym ma trudności, chętniej współpracują, wspierają dzieci w nauce, motywują je do pracy. Stają się sojusznikami wychowawcy przyjaznej dla ich dzieci oraz dostrzegają pozytywne zmiany, dzięki czemu wzrasta ich zaufanie do szkoły i nauczycieli.

W celu uzyskania informacji zwrotnej przeprowadzimy diagnozę śródroczną oraz na zakończenie klasy pierwszej - ankietę dotyczącą przydatności innowacji, rozmowy indywidualne i grupowe z uczniami, rozmowy z rodzicami, obserwację aktywności uczniów. Szczegółowa analiza wyników diagnoz, ankiety, przeprowadzonych rozmów oraz wyników klasyfikacji pozwoli nam ocenić stopień realizacji zamierzonych celów. Działania te pomogą wyciągnąć wnioski, zaplanować pracę i ewentualnie zmodyfikować metody

pracy. Podjęta zostanie także decyzja o ewentualnej kontynuacji innowacji w tej klasie w kolejnych latach nauki. Wszystkie wyniki i uwagi zostaną opracowane w sprawozdaniu oraz udostępnione dyrektorowi szkoły.

Pamiętajmy, że ocenianie kształtujące jest wsparciem procesu uczenia się dzieci i odpowiedzią na potrzeby współczesnej szkoły, która przygotowuje do życia w świecie, gdzie umiejętność uczenia się jest niezbędną kompetencją.

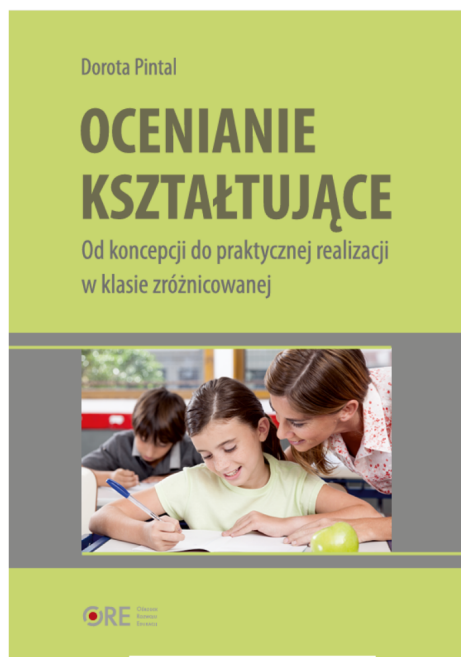
Marzena Kurzynoga

Nauczyciel edukacji wczesnoszkolnej.

Natalia Hejzner

Pedagog specjalny.

Pomysłodawczyni i realizatorki innowacji pedagogicznej „Nie oceniam, lecz doceniam” w Szkole Podstawowej im. Danuty Siedzikówny ps. Inka w Czarnem. W pracy podążają za swoimi uczniami, dbają o relacje, poszukują nowoczesnych rozwiązań opartych na dialogu.

[dostęp 12.12.2024]

Dorota Pintal

OCENIANIE KSZTAŁTUJĄCE

Od koncepcji do praktycznej realizacji w klasie zróżnicowanej

Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji 2022

Publikacja przybliży zasady oceniania kształtującego jako jeden z czynników interakcji zachodzącej pomiędzy nauczycielem a uczniem. W takim ujęciu ocenianie służy pozyskiwaniu informacji na temat przebiegu procesu uczenia się. Dzięki informacji otrzymywanej od ucznia nauczyciel może modyfikować nauczanie, uczeń zaś otrzymuje informację zwrotną pomagającą mu się uczyć.

Ocenianie kształtujące ma istotne znaczenie w procesie motywowania uczniów do nauki. Oddziałuje emocjonalnie i pozwala przekazać uczniowi spójną informację jak poprawić wyniki pracy – a zatem finalnie wspiera uczenie się.

Koncepcję oceniania, której wyznacznikiem jest proces, obserwacja i jego analiza, a także skupienie na uczniu jako świadomym uczestniku procesu uczenia i uczenia się, należy postrzegać przez pryzmat zróżnicowanych potrzeb uczniów. Ocenianie kształtujące pozwala nauczycielowi dostrzec indywidualne potrzeby uczniów w zakresie przyswajania treści i tak kształtować uczenie/nauczanie, by było ono efektywne dla każdego. Uczniowie ze zróżnicowanymi potrzebami nie oczekują specjalnego sposobu oceniania, a jedynie innych metod i narzędzi jego przeprowadzania. Ocenianie kształtujące może stanowić istotny element w planowaniu strategii nauczania.

Ze strony: <https://ore.edu.pl/2022/11/ocenianie-kszaltujace-od-koncepcji-do-praktycznej-realizacji-w-klasie-zroznicowanej/>